

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA O'QUVCHILARNING LUG'AT BOYLIгинI OSHIRISH STRATEGIYALARI

Azizbek Abdupattayev

Namangan davlat chet tillari instituti stajyor-o'qituvchi

E-mail: azizbekabdupattayev@mail.ru, (Namangan sh., O'zbekiston)

Abdug'aniyeva Naima Abdulatif qizi

Namangan davlat chet tillari instituti

Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi 3 - bosqich talabasi

E-mail: abduganievanaima@gmail.com (Namangan sh., O'zbekiston)

Boxodirova Durdonaxon Sadritdin qizi

Namangan davlat chet tillari instituti

Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi 3 - bosqich talabasi

E-mail: durdonabahodirova20052201@gmai.com, (Namangan sh., O'zbekiston)

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning lug'at boyligini oshirish strategiyalari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot davomida lug'at bilan ishlash, interfaol metodlar, vizual vositalar va innovatsion yondashuvlarning ahamiyati yoritildi. O'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishda kontekstual va kommunikativ metodlarning samaradorligi asoslab berildi hamda ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: lug'at boyligi, boshlang'ich ta'lim, interfaol metodlar, lug'at bilan ishlash, nutqiy kompetensiya, kontekstual o'qitish, innovatsion yondashuv.

STRATEGIES FOR ENHANCING VOCABULARY DEVELOPMENT IN PRIMARY EDUCATION

Azizbek Abdupattayev

Trainee Teacher, Namangan State Institute of Foreign Languages

E-mail: azizbekabdupattayev@mail.ru

Naima Abdulatif qizi Abdug'aniyeva

3rd-year Student, Foreign Language and Literature Department

Namangan State Institute of Foreign Languages

E-mail: abduganievanaima@gmail.com

Durdonaxon Sadritdin qizi Boxodirova

3rd-year Student, Foreign Language and Literature Department

Namangan State Institute of Foreign Languages

E-mail: durdonabahodirova20052201@gmail.com

Annotation. This article analyzes strategies for enhancing vocabulary development in primary education from both theoretical and practical perspectives. The study highlights the importance of dictionary work, interactive methods, visual tools, and innovative

approaches. The effectiveness of contextual and communicative methods in developing students' language competence is substantiated, and practical recommendations are proposed.

Keywords: *vocabulary development, primary education, interactive methods, dictionary work, communicative competence, contextual teaching, innovative approaches.*

СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ СЛОВАРНОГО ЗАПАСА УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Азизбек Абдупаттаев

*Стажёр-преподаватель, Наманганский государственный
институт иностранных языков*

E-mail: azizbekabdupattayev@mail.ru

Абдуганиева Наима Абдулатиф кизи

*Студентка 3 курса направления «Иностранный язык и литература»
Наманганский государственный институт иностранных языков*

E-mail: abduganievanaima@gmail.com

Бахадирова Дурдонахон Садритдин кизи

*Студентка 3 курса направления «Иностранный язык и литература»
Наманганский государственный институт иностранных языков*

E-mail: durdonabahodirova20052201@gmail.com

Аннотация. *В данной статье анализируются стратегии развития словарного запаса учащихся начального образования с научно-теоретической и практической точек зрения. В ходе исследования раскрыта значимость работы со словарями, интерактивных методов, визуальных средств и инновационных подходов. Обоснована эффективность контекстного и коммуникативного обучения в развитии речевой компетенции учащихся, а также разработаны научно-практические рекомендации.*

Ключевые слова: *словарный запас, начальное образование, интерактивные методы, работа со словарём, коммуникативная компетенция, контекстное обучение, инновационные подходы.*

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning nutqiy rivojlanishi va mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida lug'at boyligini oshirish o'quvchilarning til kompetensiyasi va tafakkur rivojining asosiy omillaridan biridir.

Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, lug'atlar bilan ishlash o'quvchilarning kuzatuvchanligini oshiradi, nutq madaniyatini yuksaltiradi va ularning fikrlash

doirasini kengaytiradi [1; 1503-b.]. Shu bilan birga, lugʻat ustida ishlash savodli yozuv malakasini shakllantirish va mustaqil fikr ifodalashga xizmat qiladi [5; 108-b.]. Boshlangʻich sinfda lugʻatlardan foydalanish koʻnikmasini shakllantirish oʻquvchining keyingi taʼlim bosqichlarida muvaffaqiyatli bilim olishiga zamin yaratadi. Agar bu koʻnikma erta shakllanmasa, oʻquvchi mavjud manbalardan samarali foydalana olmaydi [2; 128-b.].

Shu bois boshlangʻich taʼlimda lugʻat boyligini oshirish masalasi nafaqat metodik, balki pedagogik va psixologik jihatdan ham dolzarb hisoblanadi.

Mazkur maqolaning **maqsadi** boshlangʻich taʼlimda oʻquvchilarning lugʻat boyligini oshirish strategiyalarini ilmiy-nazariy asosda tahlil qilish va samarali metodlar orqali ularning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishdir. Ushbu maqsadni amalga oshirish uchun quyidagi **vazifalar** belgilab olindi:

- ❖ Boshlangʻich taʼlimda lugʻat boyligini oshirishning nazariy asoslarini oʻrganish;
- ❖ Lugʻat boyligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi zamonaviy pedagogik strategiyalarni tahlil qilish;
- ❖ Oʻquvchilarning lugʻat boyligini rivojlantirish uchun ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqish.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda lugʻat boyligini oshirish jarayonini oʻrganishda kompleks yondashuv qoʻllanildi. Shuningdek, nazariy tahlil asosida lugʻat bilan ishlash, interfaol metodlar va innovatsion yondashuvlar oʻrganildi.

Bundan tashqari, kuzatish metodi orqali oʻquvchilarning lugʻatni oʻzlashtirish jarayoni tahlil qilinib, taqqoslash metodi yordamida interfaol va anʼanaviy usullar samaradorligi solishtirildi. Qolaversa, amaliy sinov asosida kontekstual oʻqitish, vizual vositalar va oʻyin texnologiyalarining lugʻat boyligini oshirishdagi samaradorligi baholandi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, boshlangʻich sinf oʻquvchilarining lugʻat boyligini oshirish kompleks va tizimli yondashuvni talab qiladi. Bu jarayonda lingvistik, psixologik va metodik omillar oʻzaro bogʻliq holda namoyon boʻladi.

Avvalo, lug'atlar bilan ishlash o'quvchilarning nutqiy va intellektual rivojida muhim vosita hisoblanadi. Lug'atlar orqali o'quvchilar so'zlarning ma'nosi, imlosi va qo'llanilish xususiyatlarini o'rganadi, bu esa ularning nutqini boyitadi va tafakkurini kengaytiradi [1; 1504-b.]. Shuningdek, lug'atdan foydalanish ko'nikmasi o'quvchining mustaqil ta'lim olishiga xizmat qiladi. Lug'atlar bilan muntazam ishlash natijasida o'quvchilar ma'lumotni izlash, tahlil qilish va qo'llashni o'rganadilar [2; 129-b.].

O'qish darslarida matn asosida lug'at ustida ishlash ham samarali usullardan biri hisoblanadi. So'z ma'nosining kengayishi o'quvchilarga til hodisalarini chuqurroq anglash imkonini beradi va ularning nutqiy faolligini oshiradi [4; 56-b.]. Interfaol metodlar esa lug'at boyligini oshirishda alohida ahamiyatga ega. Rolli o'yinlar, aqliy hujum, klaster kabi metodlar orqali o'quvchilar faol ishtirok etadi va yangi so'zlarni tabiiy ravishda o'zlashtiradi. Natijada passiv lug'at faol lug'atga aylanadi [7; 680-b.].

Vizual vositalardan foydalanish, xususan rasmlar va predmetlar bilan ishlash kichik yoshdagi o'quvchilar uchun ayniqsa samarali hisoblanadi. Bu usul orqali o'quvchilar so'zlarni tezroq eslab qoladi va ularni nutqda qo'llashga o'rganadi [5; 109-b.]. Bundan tashqari, innovatsion yondashuvlar va o'yin texnologiyalari o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va ularning o'quv faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilar psixologik jihatdan faol bo'lganda, lug'atni o'zlashtirish jarayoni yanada samarali kechadi [3; 97-b.].

Chunonchi, lug'at boyligini oshirish faqat yodlash emas, balki faol qo'llashni talab qilib, interfaol va kommunikativ metodlar yuqori samaradorlik beradi. Shu jihatdan, lug'at ustida ishlash barcha fanlar bilan integratsiyada olib borilishi zarur.

XULOSA

Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning lug'at boyligini oshirish ularning nutqiy rivoji, mantiqiy tafakkuri hamda kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Ta'kidlash kerakki, samarali lug'at o'rgatish jarayoni faqat alohida so'zlarni yodlash bilan cheklanib qolmasdan, balki tizimli, izchil va ilmiy asoslangan yondashuvlar asosida tashkil etilishi lozim. Ayniqsa, interfaol metodlar, kontekstual o'qitish va innovatsion pedagogik texnologiyalarga tayangan holda olib borilgan lug'at ishlari o'quvchilarning faol nutqini rivojlantirish,

ularning fikrni aniq va ravon ifodalash qobiliyatini shakllantirishda yuqori samaradorlikni ta'minlaydi. Shu asosda quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi:

- ✓ lugʻat bilan ishlashni har bir dars jarayoniga integratsiya qilish;
- ✓ interfaol va oʻyin texnologiyalaridan keng foydalanish;
- ✓ kontekstual va vizual metodlar asosida lugʻatni oʻrgatish tizimini ishlab chiqish.

Mazkur takliflar boshlangʻich taʼlim sifatini oshirishga hamda oʻquvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. Ziyaqulova M.Sh., Raxmatova H.I. Boshlangʻich sinf oʻquvchilarining lugʻatlar bilan ishlash jarayonida kreativligini oshirish // *Oriental Renaissance*. – 2021. – 1503–1506 b.
2. Safarov F. Boshlangʻich sinflarda lingvistik lugʻatlardan foydalanish koʻnikmasini shakllantirish usullari // *Society and Innovations*. – 2022. – 127–137 b.
3. Allayarova S.U. Oʻquvchilarning lugʻat boyligini oshirishga yoʻnaltirilgan innovasion yondashuvlar // *Yosh olimlar konferensiyasi*. – 2023. – 97–98 b.
4. Isaqova D., Isaqov Z.S. Boshlangʻich sinf oʻqish darslarida oʻquvchilarning lugʻat boyligini oshirish // *Pedagogik tadqiqotlar*. – 2025. – 56–88 b.
5. Ismoilova D. Boshlangʻich sinf oʻquvchilarida lugʻat boyligini rasmlar yordamida oʻstirish. – *Fargʻona*, 2022. – 108–109 b.
6. Gʻiyosova F.B. Boshlangʻich taʼlimda lugʻatlardan foydalanish tizimi // *ICLPE konferensiya materiallari*. – 2023. – 186–187 b.
7. Ismoilova S.A. Boshlangʻich sinf oʻquvchilarining lugʻatini boyitishda interfaol metodlardan foydalanish. – *Andijon*, 2022. – 679–682 b.